

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук

Коновальчука Івана Івановича

на дисертаційне дослідження Гарник Ірини Анатоліївни

«Інтелектуальний розвиток дитини у системі дошкільного виховання

Великої Британії», представленого на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук зі спеціальності

13.00.01– загальна педагогіка та історія педагогіки

01 Освіта / Педагогіка

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Реалізація Концепції «Нова українська школа» потребує змін у всіх ланках вітчизняної системи освіти, зокрема, найпершої – дошкільної. Інноваційні процеси в дошкільній освіті спрямовані на пошук та реалізацію сучасних концепцій, теорій та методик розвитку й виховання дітей. Одним із ключових завдань у програмах дошкільної освіти України визначено інтелектуальний розвиток дитини. В цьому контексті безумовну цінність становить досвід розвинених європейських країн, зокрема Великої Британії, система освіти якої пройшла шлях багатовікового становлення й зарекомендувала себе як одна з найкращих у Європі. Здійснений в дисертації І. А. Гарник аналіз теоретичних підходів і методик інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку у Великій Британії є безумовно актуальним та перспективним для можливого застосування в закладах дошкільної освіти України.

Той факт, що дисертація виконана відповідно до тематичного напрямку досліджень Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Формування цінностей особистості в європейському освітньому просторі: теорія і практика» також свідчить на користь актуальності досліджуваної проблеми.

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У дослідженні І. А. Гарник цілісно проведено всебічний теоретичний аналіз та розкрито сутність інтелектуального розвитку дитини в системі дошкільної освіти Великої Британії, узагальнено науково-педагогічні здобутки вітчизняних і зарубіжних учених у сфері розумового виховання дошкільників, зокрема у британському освітньому просторі, обґрунтовано вікові та індивідуальні особливості, охарактеризовано зміст і завдання інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку з погляду британських учених; висвітлено основні чинники, засоби та методичні особливості розумового виховання дітей з досвіду британської педагогічної теорії та практики; проаналізовано програми й методики розвитку інтелектуальних здібностей дітей у закладах дошкільної освіти Великої Британії та виявлено можливості їх практичного використання в українській системі дошкільної освіти; введено до наукового обігу нові поняття.

3. Нові факти, одержані здобувачем. Оцінюючи виконане дослідження, варто відзначити наукову новизну, своєчасність постановки проблеми та її вирішення. Дисертанткою комплексно проаналізовано зміст, підходи, принципи, методи та способи інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку у Великій Британії. Уточнено та диференційовано на основі трактувань у британській педагогіці сутність понять «когнітивний розвиток», «пізнавальний розвиток», «інтелектуальний розвиток» «розумовий розвиток», «розвиток мислення». З позицій двох освітніх парадигм (девелопменталізму Ж. Піаже та конструктивізму Л. Виготського) здійснено розмежування й доведено доцільність використання різних методів розвитку мислення дітей дошкільного віку, беручи до уваги їх індивідуальні особливості, особисті інтереси та принцип підтримки дитячої ініціативи.¹ Представлено характеристику історичного розвитку системи дошкільної освіти Великої Британії. Наведено класифікацію типів надання дошкільних освітніх послуг як у приватному, так і в державному секторах. Здійснено компаративний аналіз застосування методик інтелектуального розвитку дітей

у закладах дошкільної освіти Великої Британії та України. Виокремлено основні чинники та потенціал використання ігрової діяльності, навчання, інформаційно-комунікаційних технологій, засобів масової інформації, технічних новинок, книг в процесі інтелектуального розвитку дітей у системі дошкільного виховання Великої Британії.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації їхня достовірність забезпечені обґрунтованістю теоретико-методологічних засад дослідження, ретельним доббором та застосуванням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів, що відповідають меті та завданням дослідження, опрацюванням широкої джерельної бази (540 наукових і навчально-методичних джерел, з них: 254 – іноземною мовою, у тому числі численні праці британських науковців та офіційні документи), апробацією отриманих результатів на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно вимогам до такого рівня робіт і є достатнім для розв'язання окреслених завдань, які дисертантка послідовно й продуктивно реалізує на всіх етапах дослідження. Також відзначимо, що позитивно вплинуло на логічність формулювання завдань дослідження та обґрунтованість наукових положень ретельний аналіз І. А. Гарник ступені розробленості проблеми та виділення тих аспектів, що потребують подальшої розробки.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Одержані І. А. Гарник результати становлять для педагогічної науки теоретичну, історико-педагогічну й методичну базу для подальших досліджень з проблем інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. Матеріали дисертації будуть корисними для науково-педагогічних працівників, керівників, методистів і вихователів закладів дошкільної освіти, аспірантів, студентів, батьків.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані в

діяльності закладів дошкільної освіти при розробці програм, нових форм і методів, комплексів завдань, ігрових вправ для інтелектуального розвитку та підготовки дітей до школи. Результати дослідження рекомендуються для впровадження в закладах вищої освіти різних рівнів акредитації для удосконалення навчально-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти, зокрема при написанні підручників, посібників та методичних рекомендацій з навчальних дисциплін професійного циклу, а також у системі післядипломної освіти.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Аналіз дисертації І. А. Гарник дає підстави розглядати її як завершений та цілісний доробок з проблеми, важливої для вітчизняної педагогічної науки та освітянської практики. Тема розкрита повністю, матеріал викладений у логічній послідовності відповідно до поставлених і вирішених завдань, які узгоджуються з метою дослідження і відповідають його предмету.

У процесі аналізу психолого-педагогічних засад проблеми дослідження висвітлено стан наукової розробленості теми дисертації, проаналізовано вікові й індивідуальні особливості інтелектуального розвитку дитини-дошкільника в працях вітчизняних, зарубіжних і, зокрема, британських психологів і педагогів, здійснено історичну ретроспективу становлення системи дошкільної освіти Великої Британії. Відзначимо значну кількість та широкий спектр тематики наукових праць, які проаналізовані в розділі 1.1, що уможливило обґрунтований висновок про відсутність в українській педагогічній науці комплексного дослідження з питань інтелектуального розвитку дитини в системі дошкільної освіти Великобританії.

Цілком доцільним вважаємо розгляд істотних ознак процесу інтелектуального розвитку дитини-дошкільника в цілісності з її психічним, фізичним, соціальним, мовленнєвим розвитком, формуванням математичної, екологічної, іншомовної та інших компетентностей, трудового, морального, естетичного, етнічного виховання, що забезпечує стимулювання внутрішньої

активності особистості, повне і всебічне розкриття її розумових здібностей у ранньому віці (розділ 1.2).

Варто відмітити змістовність характеристики вікових та індивідуальних особливостей інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку крізь призму теорії і практики британської дошкільної освіти, зокрема, соціальних культурних, гендерних відмінностей виховання. Наголошено автором і на специфіці організації в британській системі дошкільної освіти процесу розвитку інтелектуальних здібностей обдарованих і талановитих дітей (с. 79-83) та дітей з особливими освітніми потребами (с. 83-88).

На основі аналізу законодавчих документів та історико-педагогічних джерел представлено процес становлення та реформування системи дошкільної освіти Великої Британії з тлумаченням та інтерпретацією змін у меті, формах та змісті дошкільних освітніх послуг. Досить цікавим вважаємо описане різноманіття у сучасній Великій Британії державних і приватних типів закладів дошкільного виховання дітей (с. 99-103), що може бути прикладом для України при значному дефіциті в багатьох регіонах місць для дітей у закладах дошкільної освіти та їх наявної однотипності.

В другому розділі дисертації здійснено аналіз практики інтелектуального розвитку дітей у системі дошкільного виховання Великої Британії. Заслуговує уваги порівняльний аналіз регіональних систем та програм дошкільної освіти Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, кожна з яких веде свою внутрішню освітню політику, тому форми догляду за дітьми раннього віку в кожній з них дещо відрізняються (с. 107-113).

Ретельно розглянуті нормативні, правові документи, програми, методичні рекомендації, що визначають завдання, зміст, форми, методи й засоби інтелектуального розвитку дітей. Виділено їх позитивні аспекти, які підтверджені дослідженнями британських учених. Дисертанткою встановлено, що британські науковці виділяють такі основні чинники інтелектуального розвитку дитини-дошкільника: генетика (спадковість), навколишнє середовище (родинне оточення, вулиця, дошкільні заклади),

культура, гендерна диференціація, дошкільна етика (цінності), внутрішні стимули та заохочення, стан здоров'я (с. 130).

Охарактеризовано можливості використання відповідних засобів, які сприяють інтелектуальному розвитку дитини-дошкільника: інформаційно-комунікаційних технологій, засобів масової інформації, технічних новинок, книг та ігрової діяльності. Відмічено наявність у Великій Британії традиційно популярних дитячих телепередач та їх значний вплив на інтелектуальний, сенсорний та мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку, на формування уявлень про світ, природу та навколишнє середовище (с. 140-141). Однак, незважаючи на значні можливості інформаційно-комунікаційних та інших сучасних технологій, І. А. Гарник підтримує позицію британських педагогів, що найважливішим чинником та засобом інтелектуального розвитку дитини завжди залишається ігрова діяльність (с. 147).

Представлено результати досліджень британських учених, спрямованих на вивчення ефективності використання традиційних та інноваційних підходів, моделей, програм і методик розвитку мислення та інтелектуальних здібностей дошкільників (розділ 2.3).

На основі аналізу літературних джерел дисертантка робить висновок, що в британській системі освіти для розвитку мислення у дітей-дошкільників використовуються в основному інфузійні методи (с. 157). Як для науковців так і для педагогів-практиків буде цікавим і корисним подальший опис у дисертації методів інтелектуального розвитку дітей та методик і результатів досліджень британських учених їх результативності.

Вважаємо досить прогностичними та реалістичними визначені в розділі 2.4 пропозиції імплементації виділених продуктивних педагогічних ідей та позитивного британського досвіду інтелектуального розвитку дітей у системі дошкільної освіти України.

Загальні висновки цілісно відображають результати дослідження. Дисертація виконана на достатньому науковому рівні, містить різноплановий

і ретельно опрацьований автором новий теоретичний і практичний матеріал. Автореферат дисертації підготовлений відповідно до існуючих вимог, повно презентує структуру, зміст та результати дослідження. Таким чином, аналіз дисертації переконує в доцільності обраної стратегії та методів дослідження, про що свідчить якість отриманих результатів.

8. Повнота викладання результатів в опублікованих працях.

Результати дослідження І. А. Гарник достатньо повно відображено у 9 публікаціях, з них 6 – у наукових фахових виданнях України, одне з яких входить до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus та CEJSH, 2 – у зарубіжних виданнях.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, наукове і практичне значення здобутих результатів, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання, імовірні дискусійні нюанси.

1. Вважаємо, що розділ роботи 1.2 «Інтелектуальний розвиток дитини-дошкільника як науково-педагогічна проблема» дещо перевантажений аналізом українського досвіду дошкільного виховання дітей, хоча це й безпосередньо стосується предмета дослідження.

2. У дослідженні доцільно було б запропонувати певні практичні рекомендації для організації такої моделі дошкільної освіти, яка б забезпечувала оптимальний інтелектуальний розвиток дитини.

3. Автор у роботі (с. 78 – 79) робить спробу обґрунтувати гендерні особливості інтелектуального розвитку дітей у системі дошкільної освіти Великої Британії, проте цей аспект висвітлено не достатньо, а лише побіжно.

4. Доцільно було б, на наше переконання, чіткіше визначити основні аспекти партнерства сім'ї та закладів дошкільної освіти щодо інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку.

5. Автор у роботі наголошує, що в системі дошкільної освіти Великої Британії інтелектуальний розвиток дитини не є самоціллю, а розглядається у гармонійній єдності з її психічним, фізичним, моральним, соціальним

розвитком тощо (розділ 1.2). Варто було б ширше презентувати методики реалізації цілісності такого розвитку дітей.

Зазначені побажання та зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

Висновок. Аналіз дисертації та автореферату дає підстави зробити висновок, що дослідження І. А. Гарник є цілісним, самостійним, завершеним, актуальним для педагогічної теорії та практики дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Дисертаційна робота **Гарник Ірини Анатоліївни «Інтелектуальний розвиток дитини у системі дошкільного виховання Великої Британії»** заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., а її автор Гарник Ірина Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01– загальна педагогіка та історія педагогіки.

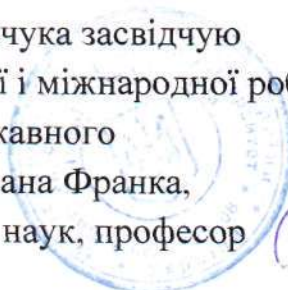
Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри дошкільної освіти
і педагогічних інновацій
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

І. І. Коновальчук

Підпис І. І. Коновальчука засвідчую
Проректор з наукової і міжнародної роботи
Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
доктор педагогічних наук, професор

Н. А. Сейко